

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Семак Людмила Анатоліївна,

старший викладач кафедри філології

Дніпровського державного аграрно-економічного університету

semak_s@ukr.net

Вільне володіння і досконале знання державної мови, підвищення її престижу і обов'язкове застосування в усіх сферах суспільного життя народу – наріжні завдання мовної політики і мовної освіти на сучасному етапі поступу нашої держави. Здобувачі освіти на заняттях з рідної мови повинні навчитися володіти мовою як найважливішим засобом спілкування. Нині нагальною метою дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” у закладах вищої освіти є навчання професійно-комунікативній діяльності, що передбачає реалізацію тих методів і прийомів, які сприяють успішному оволодінню практичними навичками і вміннями усного і писемного спілкування. Набуті мовна і комунікативна компетентності стають основою формування високоосвіченої професійно зорієнтованої особистості. Відтак, у сучасній педагогічній науці постала потреба у пошуку нових методів навчання мови з урахуванням професійного спрямування здобувачів вищої освіти.

Мета наукової розвідки полягає в описі сучасних ефективних методів і прийомів навчання української мови у закладі вищої освіти для успішного послуговування нею в майбутньому під час професійно-комунікативної діяльності. Розглянемо застосування методів і прийомів навчання рідній мові у закладі вищої освіти аграрно-економічного напрямку.

Загальну проблему методів і прийомів навчання мови у наукових розвідках досліджували такі відомі вчені-педагоги, як А. М. Алексюк, О. М. Біляєв, І. П. Білоусенко, Н. М. Гончаренко, С. О. Караман, О. Б. Кожуленко, О. А. Кучерук, С. І. Цінько та ін. У методиці навчання мови досі немає однозначного тлумачення поняття “метод навчання”. Загальноживаною

дефініцією методу навчання є розуміння його як шляху навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти до результатів, визначених завданнями навчання. “Методами навчання мови називають систему цілеспрямованих дій викладача, що організовує пізнавальну й практичну діяльність здобувачів освіти, забезпечує засвоєння знань з предмета, допомагає виробити відповідні вміння, набуті потрібні мовні навички” [3, с. 10].

У сучасній педагогічній науці найбільшу прихильність отримала класифікація загальнодидактичних методів, до яких зараховують:

1) методи, що забезпечують оволодіння навчальним предметом (словесні, наочні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні);

2) методи, що стимулюють та мотивують навчальну діяльність (рольові ігри, навчальні дискусії, метод проектів);

3) методи контролю і самоконтролю навчальної діяльності (опитування, тестові завдання, контрольні й самостійні роботи, залік, іспит та ін.).

У структурі кожного методу виділяють методичні прийоми, що є одним із способів реалізації методу на занятті. Під прийомом навчання розуміємо найменшу навчальну одиницю у діяльності викладача “у вигляді конкретної дії або операції, за допомогою яких формуються навички та вміння, отримуються знання, стимулюється навчальну діяльність здобувачів освіти” [1, с. 138].

Під час формування україномовної комунікативної компетентності студентів-аграріїв вважаємо доцільним використання провідних для методики викладання мови загальнодидактичних методів навчання (пояснення, організація тренування, практика) і відповідних їм прийомів навчання (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, опис, зіставлення та ін.). Разом з тим, відповідно до рекомендацій О. М. Біляєва “поясненню у форматі теоретичного повідомлення потрібних знань про систему мови бажано відводити не більше 15% навчального часу, а тренуванню україномовній професійно-комунікативній діяльності – не менше 85% навчального часу” [2, с. 58].

Під професійно-комунікативною діяльністю розуміють мовленнєву взаємодію у професійній сфері, спрямовану на досягнення учасниками спілкування комунікативних і некомунікативних цілей за допомогою засобів мови. Професійно-комунікативна діяльність реалізується на заняттях з української мови в усній і письмовій формі та має рецептивний (слухання, читання) і продуктивний (говоріння, писання) характер.

У процесі навчання професійно-комунікативній діяльності українською мовою як рідною важливим є вибір методів і прийомів навчання, їх оптимальне поєднання залежно від контингенту здобувачів вищої освіти, їхніх базових мовних знань і мовленнєвих здібностей, галузей знань, напрямів підготовки. Зміст і специфіка методів і прийомів навчання україномовній професійно-комунікативній діяльності студентів-аграріїв зумовлюється особливостями дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, співвідношенням у ній знань теоретико-пізнавального характеру і кола практичних мовно-мовленнєвих умінь та навичок здобувачів аграрно-економічної освіти, урахуванням закономірностей принципів вивчення матеріалу, логічною структурою дисципліни.

Найбільш прийнятною для навчання української мови у закладі вищої освіти вважаємо класифікацію методів за способом взаємодії викладача і студентів на лекційному і практичному занятті, обґрунтовану О. М. Біляєвим. Способи такої взаємодії можуть бути різними:

1. Викладач презентує мовний матеріал – студенти сприймають (лекція, аргументація).

2. Викладач і студенти обмінюються думками з окресленої теми і плану заняття у формі діалогу або дискусії, висловлюють власні припущення, наводять докази, формулюють дефініції, шукають науково-практичне обґрунтування запропонованих суджень, узагальнюють результати діалогу, роблять висновки.

3. Викладач організовує спостереження студентів над фактами, що вивчаються і явищами мови з подальшим колективним обговоренням.

4. Студенти під керівництвом викладача самостійно шукають нові відомості і знання про мову з різних джерел науково-навчальної інформації.

5. Студенти виконують практичні вправи, тестові і ситуаційні завдання, аналізують зроблене, роблять висновки, відтак отримують нові мовні знання, розвивають мовленнєві здібності, удосконалюють комунікативну компетентність.

Виділяємо такі методи навчання української мови у закладі вищої освіти аграрно-економічного спрямування для успішного послуговування нею в майбутньому під час професійно-комунікативної діяльності: усна презентація теоретичного матеріалу викладачем, бесіда викладача зі студентами, спостереження студентів над мовою, робота з підручником, метод виконання вправ, тестових і ситуаційних завдань, метод опитування, проблемне навчання, програмоване навчання, інтерактивне навчання. На думку О. І. Піддубцевої, до інтерактивних методів навчання “можна зарахувати ті методи, які організують процес соціальної взаємодії таким чином, що на основі цієї взаємодії у студентів виникає деяке нове знання або нові навички та вміння, що народилися безпосередньо в процесі взаємодії або як її результат” [4]. Для підвищення ефективності будь-якого методу доцільно застосовувати різні допоміжні засоби: дидактичний і наочний матеріал, технічні і мультимедійні засоби навчання.

Отже, з метою підвищення ефективності навчання рідної мови у закладі вищої освіти для успішного послуговування нею в майбутньому під час професійно-комунікативної діяльності на заняттях з дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” доцільно використовувати сучасні загальнодидактичні методи і прийоми, актуальні для вироблення пізнавальних стратегій, необхідних при оволодінні майбутньою професією, з урахуванням їхніх когнітивних переваг, методи проблемного, програмованого та інтерактивного навчання. Перспективу подальших досліджень проблеми вбачаємо у докладному розгляді засобів формування рідномовної комунікативної компетенції студентів аграрно-економічного напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі / А. М. Алексюк. – К. : Рад. школа, 1981. – 214 с.
2. Біляєв О. М. Проблема методів у навчанні мови / О. М. Біляєв // Українська мова і література в школі. – 1980. – № 10. – С. 57–67.
3. Кучерук О. А. Концепція системи методів навчання мови в основній школі / О. А. Кучерук // Українська мова і література в школі. – 2008. – № 7–8. – С. 10–16.
4. Піддубцева О. І. Методичні передумови формування професійно орієнтованої німецькомовної читацької компетентності у студентів аграрних вишів / О. І. Піддубцева. – [Електронний ресурс] // Науковий огляд. – 2017. – Том 1. – №33. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1082>.